

25.84x34.46	1	27	עמוד	טופהשבו	מערב -	19/12/2025	96313626-6
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790							

הרצל טעה :

ד"ר נחמן שי

בנימין זאב הרצל, שאנחנו אוהבים להתרפק עליו ועל מורשתו, שגה. ראינו את זה השבוע, ראינו את זה בעת האחרונה. לחוזה המדינה היה רעיון נפלא, והוא לא זכה לראותו מתגשם, מדינה יהודית. אכן היא קמה לפני 77 שנים, אבל המרכיב האחר בחזון שלו, המרכיב של פתרון בעיית האנטישמיות, לא התגשם. ראינו את זה השבוע, ובגדול.

דורות שלמים התחנכו על חזונו של הרצל. התנועה הציונית, שאת האידיאולוגיה שלה הניח העיתונאי האוסטרי בסוף המאה ה-19 והתפתחה מאז, ואכן הובילה להקמת מדינת ישראל. מדינה חזקה (למרות הכל), מצליחה, מוקד משיכה לעם היהודי שבחלקו אכן הגיע אליה.

אבל זה רק מרכיב אחד בחזון שפרש הרצל בספריו ובעבודתו המדינית. הוא האמין כי לכשתקום מדינה יהודית, תבוא לסיומה גם האנטישמיות. הוא עצמו גילה את יהדותו בעקבות משפט דרייפוס בצרפת. זה היה הרגע ששינה את חייו וגם את ההיסטוריה היהודית. היסודות שהניח בקונגרס הציוני הראשון באוגוסט 1897, לפני יותר מ-150 שנים, אכן היו לבניין מרשים. כולם יודעים זאת. אולם האנטישמיות לא נעלמה. להפך: היא ממשיכה לקנן ברחבי העולם ומדי פעם מרימה ראש. בשנתיים האחרונות למדנו כי התשתית הדתית-היסטורית עתיקת היומין שהוינה את האנטישמיות לאורך מאות שנות היסטוריה, חיה וקיימת. היא רק מחפשת נקודות ומועדים חדשים כדי לפרוץ.

לאחר מלחמת העולם השנייה והשוואה היהודית היה מאמץ בינלאומי גדול לרכא את האנטישמיות, אך הזמן החזיר אותה. ולא רק הזמן: מחקר פשוט ושטחי יכול לגלות כי בשנים האחרונות כל מלחמה או מבצע צבאי שישאל הייתה מעורבת בהם, בעיקר בינה לבין העם הפלסטיני, תרמו לעלייה במפלס האנטישמיות. אפשר שהסיטואציה שבה יהודים מהווים רוב במדינות ומתעמתים עם מיעוט קטן, בדיוק ההפך מהמצב בכל מדינות העולם שבהן קיים מיעוט יהודי, מרגיזה רבים ומזרזת את גלגלי האנטישמיות. בכירור, מאז 1967 חוגים רחבים בעולם מתקשים להסכים להחזקת ה"שטחים" בידי ישראל. בחודשים האחרונים התברר כי העדפתם הראשונית של חוגים אלה היא לעם הפלסטיני ולא למדינת ישראל.

אפשר גם, ואין זה רעיון חסר יסוד, כי עצם קיומה של מדינת היהודים, מדינה עצמאית וריבונית, עדיין אינו מקובל בעולם. מבחינה מדינית, כמעט כל מדינות העולם מכירות בישראל, ולרובן יחסים דיפלומטיים איתה. זה סביר. אך העובדה שהיהדות היא דת ולאום גם יחד, וממנה נגזר קיומה של מדינה יהודית-דמוקרטית, אינה מתקבלת כמות שהיא. האמת היא שיש בסיס לתמיהות ולסימני השאלה. הוזהות בין הדת והלאום היהודיים היא דבר שאינו עובר בקלות, אבל היא הפכה לעובדה - ואפילו לעובדה משמעותית.

המחיר של הדואליות

מדינת ישראל היא שחקן חשוב, בוודאי במזרח התיכון, ולפרקים אפילו בעולם. היא הצליחה בסדר גודל מרשימים ביותר לצמוח כמעט משום דבר למדינת עולם ראשון,

הרצל טעה

**חוזה המדינה היהודית חשב לתומו
שעם הקמתה תבוא לסיומה גם תופעת
האנטישמיות ■ ועדיין - אנחנו יכולים,
בפעולה נמרצת ויסודית, ובשיתוף
יהדות העולם, לתקן את טעותו**

אנטישמיים.

יהודים וישראלים כאחד חשים עתה במשותף את הפחד והדאגה מפני האנטישמיות על גילוייה השונים, החל ברשתות החברתיות וכלה ברחובות ניו יורק, מנצ'סטר או סידני. כאן התחדשה סולידריות יהודית שהכרנו לאורך דורות. ספק אם הרצל חשב שיהודי התפוצות יחששו לביטחונם של הישראלים במדינתם החדשה, או שהיהודים במדינה העצמאית ידאגו לשלומם של יהודי התפוצות. זה פרק חדש בהיסטוריה היהודית.

לא ממהרים לעלות

הרעיון היסודי, שגם הוא חלק מחזונו של הרצל, שהיהודים יעלו כולם למדינתם העצמאית - התברר. הוא לא היה נכון בשעתו ואינו נכון גם היום. היהודים אינם ממהרים לעזוב את מדינותיהם. הם קשורים לארצות הולדתם, הם דוברים את השפות המקומיות ומצאו דרך לחיות שם את חייהם, גם אם מדי פעם מתגלה אנטישמיות בצורה זו או אחרת. העלייה לישראל הייתה גדולה מאוד בראשית שנות המדינה, ואחר כך בשני גלי עלייה מברית המועצות לשעבר, כולל אוקראינה, בעיקר בשנות ה-70 וה-90 של המאה הקודמת. אבל היא, פחות או יותר,

אימפריה של הייטק, הישגים מרשימים במדע, בתרבות ובחקלאות, וכמובן היא צמחה במהירות נדירה. מעבר לכל, העובדה שישאל הצליחה להגן על עצמה לאורך השנים בכוחות עצמה (עם סיוע מבחוץ כמובן), והיא מהווה לפחות במזרח התיכון אימפריה של ממש - כל אלה מצד אחד קידמו את המדינה בעיני העולם, ומצד שני עוררו קנאה - וכן, אפילו אנטישמיות.

את המחיר לדואליות הזו משלמים היהודים המתגוררים ברחבי העולם בקהילות קטנות ומרוחקות זו מזו. רובן ככולן מצליחות לבסס את עצמן כלכלית וחברתית, משתלבות בחיי המדינות המארחות, ורבים היהודים שצומחים במדינות אלה לתפקידי מפתח במערכות הפוליטיות, הכלכליות והאקדמיות ותורמים תרומה משמעותית לחיי אותן מדינות.

ולמרות הכל, שנאת היהודים לא עברה מן העולם. המציאות של 2025 מלמדת כי כל המאמצים שנעשו, הן בידי יהדות העולם והן בידי מדינת ישראל, לא הצליחו להכות את הנחש האנטישמי באופן מוחלט. הוא מסתתר אישם ובכל הורמונות שניתן מרים את ראשו. במידה מסוימת מדינת ישראל אפילו גורמת לעלייה באנטישמיות, כי הפעולות שלה הן בשטחים הנתונים לשליטתה והן מעוררות התנגדות - וההתנגדות מיתרגמת למונחים

מפגן מחאה בכריז נגד אנטישמיות, בשנה שעברה. יהודים ממשיכים לגור במקומות כאלה, גם אם מדי פעם מתגלה אנטישמיות בצורה זו או אחרת
צילום: רויטרס

מיצתה את עצמה. כיום, קצב העלייה השנתי זהה בשינויים קלים, ולצערנו גם שווה לקצב הירידה מהארץ, הן של עולים חדשים והן של ילידי הארץ (על זה אגב הרצל ממש לא חשב). זהו סיפור כואב ומטריד בפני עצמו. ההצעה ליהודים - בואו לישראל - אף שהיא נשמעת יפה, אינה מעשית. יהיו שיבואו, והם כולם מבורכים ומקובלים, אבל רובם ימשיכו להתגורר במקומותיהם ולכל היותר יעברו ממדינה למדינה, כפי שקורה למשל בין דרום אמריקה לארה"ב או מדרום אפריקה למדינות שונות.

הרצל אומנם טעה, אבל אנחנו יכולים, חייבים, לתקן את הטעות הזו. לא בביטולה של מדינת היהודים, אלא בפעולה נמרצת ויסודית, בשיתוף עם יהדות העולם, כדי לרכא את האנטישמיות החדשה ואת מוביליה החדשים כמו איראן, דאע"ש וחמאס. האחריות הזו מוטלת על כתפנו והיא חייבת לעמוד במקום גבוה בסדר העדיפויות של מדינת ישראל. נכון, מערכת הביטחון ומוסדותיה משתדלים להגן על קהילות יהודיות מרוחקות או קרובות, אבל בכך העניין אינו יכול להסתיים.

על ישראל לדחוף, לעודד, לזווג בכל דרך שיש בידיה, ישירות או באמצעות קהילות יהודיות, את מדינות העולם לפעול בנחישות, בעקביות ולאורך זמן נגד האנטישמיות לסוגיה. מה שאיננו יכולים לעשות באופן ישיר, אנו חייבים לעשות באמצעות שותפים מדינתיים וארגונים לא ממשלתיים על מנת לבלום את האנטישמיות, במיוחד האנטישמיות החדשה והמתחדשת. לא נצליח למנוע אותה כליל, אבל אפשר להוריד מחדש את המפלס האנטישמי כדי לאפשר חיים יהודיים הן בתפוצות והן בישראל. חבל שהרצל איננו איתנו כדי לראות כיצד חזונו נכשל, אך באותה מידה הצליח הצלחה גדולה. אני מניח שבסופו של דבר הוא היה גאה במדינה היהודית. ❖

ד"ר נחמן שי הוא דקן ה"היברו יוניון" קולג' בירושלים, בעבר היה שר התפוצות ודובר צה"ל. יו"ר אגודת חוקרי צא"חברה tguvot@maariv.co.il

אפשר שהסיטואציה שבה יהודים מהווים רוב במדינתם ומתעמתים עם מיעוט קטן, בדיוק ההפך מהמצב בכל מדינות העולם שבהן קיים מיעוט יהודי, מרגיזה רבים ומזרזת את גלגלי האנטישמיות